

In Divionensi ad dictum diem ista vidimus: « Ordo Cisterciensis sub abbate Roberto feliciter incepit anno 1098. Robertus ipse eodem die, qui sancto etiam P. N. Benedicto sacer est, obdormivit in Domino anno 1108. » Vitam, ut San-Marthani aiunt, Guido, primus post eum Molismi abbas conscripsit: aliam sæculo duodecimo, centum fere post S. Roberti mortem annis, Molismensis quidam anonymus monachus scripsit ex jussione, ut præfatur, « viri reverendissimi domini Adonis Molismensis abbatis, » quem San-Marthani docent anno 1197 obiisse, et *Odonem* appellant. « Nomen meum, inquit, subticui: ne forte apud imperitos opus ipsum vilesceret, si peccatoris nomen in prima fronte operis apparet. » Item veritatis studium unice præ se ferens, non dubito quin ipsum etiam adhibuerit; fatendum est tamen a vero abductum aliquoties fuisse, dum suis Molismensibus, ex æmulatione adversus Cistercienses historiæ veritatem haud parum obscurantibus, nimium credidit. Sensit hoc primus, Joannes Grothusius noster piæ memoriæ, cum Embricæ in collegio nostro reperisset codicem Cisterciensis historiæ Ms. anno 1638, ipsumque et ea quæ in S. Bernardi Petrique Venerabilis operibus legerat contulisset cum Vita apud Surium edita. Et hic quidem

A accepto Ultrajectino ms. ecclesiæ S. Salvatoris egrapho, quale etiam nos habemus, non lauit prologum, utpote istic deficientem; et stylum aliquoties mutavit, verba etiam sæpius contractiora ut invenit sic reddidit. Nos integram invariataque damus ex sæpe laudato codice Bodecensi: in qua quidquid minus sincerum, ex alieniori a Cisterciensibus animo scriptum, id vel jam correximus in hoc prævio commentario, vel porro in adnotatis cavendum monebimus. Annis post Adonis mortem 30, sub alio Adone sive Odone, actum pro obtinenda canonizatione est, peractumque ut diximus: quæ de re monumenta exstant a Philippo Labbe inserta Bibliothecæ mss. tomo I et inde huc transcribenda; in quibus sub finem sit mentio Vitæ a Molismensi procuratoribus pontifici exhibendæ; quæ quin ipsa sit quam edimus, vix potest videri dubium. Ex recentioribus Vitam scripsere Gallice, Simon Martin ordinis Minimorum in Floribus solitudinis, Lusitanice Bernardus de Brito in parte prima Chronici Cisterciensis, Latine Manriquez in Annalibus ejusdem ordinis, et Chrysostomus Henriquez in fasciculo Sanctorum. Exstat etiam in Legenda Sanctorum excusa Lovanii anno 1485 et mss. Ultrajectinis S. Salvatoris, sed contractior.

VITA S. ROBERTI

Auctore monacho Molismensi anonymo sub Adone abbate sæculo XII, ex ms. Bodecensi eruta a Joanne Gamans S. J., collata cum mss. Ultrajectino et Surio.

PROLOGUS.

1. Quoniam Jesu sacerdote magno per proprium sanguinem in sancta semel ingresso, propalata est via sanctorum; operæ pretium reor vitam illorum moresque describere, qui Salvatorem nostrum, quantum permisit humana fragilitas, imitantes, inter procillas vitæ præsentis, in agone certaminis fortiter persisterunt, Christum Dominum in suis corporibus glorificantes et portantes, et usque ad finem vitæ constantissime permanentes in proposito sanctitatis. Hi enim sunt, de quibus Scriptura loquitur, « Justorum semita, quasi lux splendescens, crescit et proficit usque ad perfectum diem (*Prov. xv*). » Hi sunt stellæ, quas constituit summus pontifex in Ecclesiæ firmamento, quarum splendor humanæ ignorantie tenebras abigit, et laborantibus in hoc mari magno et spatioso portum salutis ostendit, inter quos specialiter effulsit vir vitæ venerabilis B. Robertus, Molismensis Ecclesiæ primus abbas, cujus sanctitas defæcata tanto jure gloriosior prædicatur, quanto vix aliquis in diebus nostris, qui vel Deum timeat, invenitur. Cujus ego vitam adorsus sum scribere, non de ingenio meo

C aut scientia præsumens, sed potius in illo spem profectus cæptique operis consummationem constituens, qui linguas infantium facit disertas, et ad corripendam prophetæ vesaniam, subjugali muto quondam humanæ linguæ tribuit facultatem. Ad hæc accessit viri reverendissimi domini Adonis Molismensis abbatis, jussio, nec non et fratrum ejusdem loci instans et devota postulatio, quibus indignum prorsus arbitror aliquid denegari. Ne igitur coram Domino vacuus apparerem, licet non sim tantæ virtutis aut meriti, ut esse possim aliis in exemplum, dedi tamen operam, ne eis penitus lateat, qui merito sanctitatis Ecclesiæ sacrosanctæ datus est ad ornatum. Quique igitur lector accesseris, nomen quæso scriptoris in hoc non requiras, quia gloriam hominum fugiens et a Deo solo laudari quærens, in hoc opere nomen meum subticui, et ne forte apud imperitos opus ipsum vilesceret, si peccatoris nomen in prima fronte operis appareret. Si quid autem minus eleganter minusve decenter dixero, veniam precor humiliter a lectore; commens universos ad quos præsens scriptum venerit, ne verborum phaleras a me requirant, quia veri-

tas per se sibi sufficiens et decora, fuco verborum non appetit colorari, neque meretricis Jezabel stibio depingi. Denique Doctorem gentium, ipsiusque Veritatis discipulum audiant dicentem, quia regnum Dei non est in sermone, sed in virtute potius (1 Cor. IV).

CAPUT PRIMUM.

S. Roberti natales, tirocinium vitæ religiosæ, et præfecturæ quædam.

2. Beatus igitur Robertus de Campaniæ (1) partibus oriundus, quasi quidam flos campi speciosus emittit, cujus nimirum decor in honestate morum intuentibus gratus erat; et sanctæ opinionis odor, longe lateque diffusus, ad imitationem sui plurimos invitabat. Hunc autem virum sanctum recte florime æstimo comparasse; quia de sanctis dicit Scriptura, quod « floreunt de civitate sicut fenum terræ (Psal. LXXI). » Porro quia nobilitas est quædam laus procedens ex meritis parentum, a quibus vir beatus originem duxerit, ostendemus. Pater igitur ejus Theodericus, mater vero Ermegardis dicebatur, ambo quidem secundum sæculi dignitatem clari, sed ante Deum morum honestate clarissimi; rerum vero copia, quibus temporaliter abundabant, sic utebantur, ut summi Patrifamilias potius viderentur dispensatores, quam terrenæ substantiæ possessores. Scientes autem, quod feneratur Domino, qui pauperi miseretur, pulverem terrenæ conversationis piis elemosynis abstergebant: imo quia in carne positi, non secundum carnem vivebant, cogitatione et aviditate in cœlestibus habitantes, coronas suas virtutum operibus, quasi pretiosorum lapidum gloria, decorabant. Hæc idcirco dixerim, ut ostenderem, quam sancta radix exstiterit, de qua nobis sanctus iste, quasi quidam ligni vitæ surculus, pullulavit. Verum quia de parentibus ejus fecimus mentionem, qualiter eundem virum sanctum Spiritus prævererit sanctus in benedictione dulcedinis, dum adhuc matris utero clauderetur, breviter absolvemus. Prægnanti enim matri ejus gloriosa Dei genitrix Virgo Maria in somnis apparuit, aureum anulum habens in manu sua, dixitque ei: « O Ermegardis, volo filium, quem gestas in utero, ex isto mihi annulo desponsari. » In hæc verba mulierem dormientem relinquens beata Virgo, disparuit; illa vero de somno consurgens, animo cœpit revolvere visionem. Adjecit autem beata Dei genitrix apparere iterum mulieri; sicut olim ad confirmandam promissionem suam, Dominus legitur apparuisse denuo Samueli.

3. Expletis igitur diebus mulier peperit filium (2), quem ablactatum tradidit litterarum studiis imbuendum; in quibus supra omnes coætaneos suos proficiens, de fontibus Salvatoris puro pectore hauriebat; unde salvationis gratiam postmodum po-

lulis eructaret. Qui cum esset annorum quindécim, mundana vitans contagia, totum se decrevit Domino consecrandum; unde florem gratissimæ juventutis Domino offerens, apud S. Petrum de Cella (3) suscepit habitum regularem; ubi jejuniis et orationibus vacans nocte et die, gratum Deo exhibebat obsequium, carnem spiritui, spiritum vero subjiciens Creatori. Cum vero tempus esset, ut in servo suo glorificaretur Deus et lucerna, quæ sub medio latuerat, super candelabrum ad illuminandam Ecclesiam poneretur: ille, in cujus manu corda sunt hominum, ejusdem domus fratribus inspiravit, ut virum Dei Robertum sibi eligerent in priorem. Dignum quippe erat, ut qui duce gratia longo usu didicerat tenere moderamina vitæ suæ, iudex et moderator fieret aliorum. Erat tunc temporis in remotis nemorum (4) latebris eremita quidam, Deo cupiens eo liberius quo secretius deservire, qui cum assiduitate juniorum maceraret carnem et orationum instantia spiritum roboraret, respexit Dominus humilitatem ejus, nec sine grandi miraculo per ipsum crevit servientium Domino multitudo.

4. Duo enim milites, fratres quidem secundum carnem, sed secundum spiritum non eadem sentientes, studio inanis gloriæ dediti, ad ostentationem virium suarum, execrabiles nundinas, quas vulgus torneamenta nominat, expetebant. Qui cum per nemus, in quo præfatus eremita degebat, solitariam vitam ducens, iter agerent, cœperunt alterutrum secreta cogitatione de mutua nece tractare. Invidiæ quippe veneno miserabiliter tabescentes, apud se cogitabant, quod altero eorum mortuo, illi qui superesset, in defuncti possessionem succederet. Sed Deus omnipotens, qui sciebat eos vasa misericordiæ mox futuros, non permisit illos tentari supra quam poterant; sed fecit cum tentatione preventum, ne iniquitatem, quam conceperant, effectui manciparent. Ad hoc autem permisit eos Dei providentia tam iniqua tentatione vexari, ut postmodum in profectu virtutum positi sibi superbe non tribuerent quod haberent, sed magis in illum refunderent, cujus essent misericordia liberati. Cum igitur expleto negotio, ad quod ierant, in quo satis strenue secundum mores gentis illius egerant, in tantum, quod laudis humanæ fructum ab omnibus, qui adfuerant, reportarent; ad propria remeantes, ad locum, in quo de nece mutua secreta cogitatione tractaverant, gressu prospero pervenerunt; ibi, veluti ab ipso loco admoniti, quin potius divina inspiratione compuncti, cogitatam cœperunt exhorre nequitiam, et in seipsis de concepto facinore conturbari. Ad memoriam vero reducentes, quod in proximo erat lugurium eremita superius memorati, pari voto iter suum ad illius mansiunculam direxerunt est superius.

(4) Colanum id nemus dicebatur, juxta Tornolorum, et nominatur infra num. 8.

(1) Maurique e Normannia oriundum scripsit, proxima campaniæ provincia.

(2) Addit Surius, vocans eum Robertum.

(3) De hoc monasterio in suburbio Tricassino, ac-

runt; et per confessionem virus pestiferum, quod in cordibus eorum latuerat, evomentes, eliminata spurcicia gratum in semetipsis Deo habitaculum paraverunt. Denique a viro Dei super cogitata nequitia redarguti, ab eodem recesserunt salutaribus monitis informati, cujus nimirum sermo ardens tanquam facula cœlestes concupiscentias in illorum mentibus excitabat, terrenæ dignitatis ambitum in eis prorsus extirpans, et virtutum fomitem non minus suaviter, quam salubriter in eisdem creans.

5. Cum igitur ad locum, in quo prius alter in alterum cogitarat insurgere, pervenissent, cœperunt dicere inter se, et mutuo loquebantur: « Quid hic, inquit alter eorum, frater charissime, nobis hesternæ die transeuntibus cogitabas? » At illo cordis sui cogitationem reserante fratri suo: « Et ego, inquit alter, nihil prorsus dissimile cogitavi. Qui statim compuncti corde ad virum Dei regressi, sprete sæculi pompa fastuque calcato, cum eodem cœperunt spiritualiter vivere, et ad portandum suave jugum cordis Christi cervicem humiliter inclinare, unde quis eorum conversionem meritis B. Roberti dubitet ascribendam? cujus magisterio, sicut sequens docebit lectio, disciplinis erant regularibus imbuedi. Deus autem, qui consolatur humiles, adjecit multiplicare servos suos, ut intra breve spatium ad septenarium numerum pervenirent, quo videlicet numero septiformis sancti Spiritus gratia figuratur, quem per famulum suum B. Robertum multorum salutem novimus operatum. Idem enim Spiritus hos septem viros, quasi septem columnas spiritualis ædificii præparavit, per hos enim cœpit ordo monasticus reviviscere, et missa radice ad humorem gratiæ fructum facere spiritalem, ut, cum penitus putaretur absumptus, rursus ad odorem gratiæ germinaret, faceretque comam, quasi cum primum plantatus est.

6. Interim vero B. Robertus, sanctitate et gratia apud Deum et homines satis clarus, a monachis S. Michaelis Tornodorensis (5) electus est in abbatem. Præfati vero eremitæ cum non haberent, qui eos disciplinis regularibus informarent, audientes famam beati viri, duos e fratribus suis ad ipsum transmittere curaverunt, qui cum ad locum pervenissent, in quo vir Domini sedulum Deo exhibebat obsequium, præpositum domus illius in auditorio repperunt. Qui cum eorum propositum, causamque itineris agnovisset, vix ab eo multis precibus obtinuerunt, ut ad viri Dei secretarium ducerentur. Invidiæ quippe mucrone confossus præpositus (6) sibi arbitrabatur perire, si quid laude dignum per

(5) Tornodorum vulgo *Tonnerre*, haud longe ab Armensione fluvio, ubi anno 980 exstrui monasterium cœperat.

(6) Guillericus hic forsitan fuit, cui ipse sanctus postea cedens, abbatiam dimiserit: certe Roberti successor eo nomine dictus videtur, quod Sanmarthani ex diplomate Calteri Lingonensis episcopi anno 1171 acceperunt.

A servum suum Dominus de aliorum profectibus ornasset, unde fratribus ejusdem domus, nec non et abbatis sociis persuasit, ne petitioni fratrum, qui ad requirendum, ut vir Dei sibi præset, venerant, assentirent. Verumtamen B. Robertus eorum petitioni justisque votis aggratulans, ipsorum satisfecisset desiderio, nisi fratres Tornodorenses unanimiter obstitissent. Salutaribus tamen monitis informatos, comitatos orationibus et firmatos benedictionibus, remisit illos ad propria: et in spe singulariter illos constituit, quod, quam cito facultas ei tribueretur a Domino, ipsos adimpleret lætitia cum vultu suo. Libet autem hic paululum intueri dispensationem Dei, quanvis enim sanctum esset ipsorum propositum justumque desiderium, ad hoc tamen dilatatum fuit, ut dilaretur et cresceret; ut cum id quod quæsierant adepti forent, id haberent charius atque cautius observarent.

CAPUT II.

Cænobia Molismense et Cisterciense fundata.

7. Vir autem Domini semper cogitans, non quæ mundi sunt, sed quæ Domini; cum videret fratres loci illius ab æquitatis tramite declinare, timens ne malignus comes candido et simplici suam rubiginem affricaret, et pulchram animæ illius faciem deformaret; eo quod mores formari soleant a convictu, ad clastrum Cellense, unde digressus fuerat, remeavit. Ubi Lia, quæ laboriosa dicitur, ad tempus postposita, dilectæ diuque desideratæ Rachelis fruebatur amplexibus, hauriens in gaudio de fontibus Salvatoris quod postea propinaret fidelibus in salutem. Sed quia latere non potuit civitas supra montem posita, B. Robertus supra montem Christum radicans firmiter et fundatus, defuncto priore S. Aigulfi (7) ad pascendum humilem gregem Christi rursus eligitur, in eadem domo unanimi fratrum voto parique desiderio prior effectus. Memoriali autem eremitæ, amore vitæ cœlestis afflatus, cum virum Dei semper viderent in Deum proficere et seipso effici meliorem, inito consilio duos ex fratribus suis ad sedem apostolicam transmiserunt, quatenus a summo pontifice (8) precibus obtinerent, ut vir Dei B. Robertus pusillo gregi Christi Pater fieret atque pastor; sciebant enim, quod nefarium esset summo pontifici contradicere, aut ejus jussionibus ausu temerario contraire. Summus autem pontifex audiens ipsorum propositum, gavisus est valde, petitionique eorum benigne annuens, apostolica benedictione fretos remisit ad propria gratulantes; abbati (9) de Cella per apostolica scripta mandans atque præcipiens, quatenus, quemcumque de fratribus elegis-

(7) Colitur S. Aigulfus, abbas Lirinensis et martyr, 3 Sept. sub cujus nomine in vicinia Cellensis cænobii exstabat prioratus, subjectus abbati Cellensi.

(8) Alexander III hic videtur fuisse, sedit enim ab anno 1159 ad 1181.

(9) Guarinus credo, anno 1050 indicatus a Sanmarthanis, decessor Bernardi an. 1071 electi.

sent, ipsis traderet in abbatem. Abbate autem de Cella cognito, quod summus pontifex illi mandaverat, beatum Robertum concessit postulantibus: tristis quidem et mœrens, sed mandatis apostolicis contraire non audens. Videbat enim quod illorum consolatio sibi suisque esset tribulatio, eo quod de domo illius columna cedrina, firma utique et impetrabilis, auferretur. Beatus autem Robertus curam pastoralis officii devotus accepit, videns quod labor ejus sine fructu non esset, eo quod unanimitas gregis, respuendo terrena et quærendo cœlestia, salutaribus ejus monitis obediret: unde iterum Liaë, vitæ scilicet activæ, copulatus est ad filios procreandos spirituales: secundum interiorem quidem hominem in spiritu humilitatis Domino serviens, secundum exteriorem verò satis strenue ministerium suum implens.

8. In loco igitur, qui nunc Colanus dicitur, Domino servientes, in fame et siti, in frigore et nuditate, jejunando et orando, pondus diei et æstus æquanimiter tolerabant, seminantes in lacrymis, ut in exultatione secum ad Dominicum horreum justitiæ manipulos reportarent. Sed quia spatium est laboris, visio collaborantis, qui humilium vota respicit Deus, addidit ut multiplicaret servos suos, ut in brevi tredecim fierent, et apostolis, quantum in ipsis erat, honestate morum nec non ex numero concordarent. Vir autem Domini Robertus congruentiam loci desiderans, relictis ibi custodibus, assumptis fratribus, in quoddam nemus, cui Molismus nomen est, recessit: ubi propriis manibus laborantes, ramos de arboribus exciderunt, ex eisdem domicilia in quibus possent quiescere, construentes, oratorium quoque simili schemate peregerunt, in quo Domino frequenter salutares hostias et sacrificium contriti spiritus offerebant; qui cum panem non haberent, quo post diuturnum laborem corpora possent reficere, tantummodo leguminibus utebantur. Contigit autem Trecensem episcopum (10) per nemus illud, in quo Dei homines in summa paupertate et humilitate Domino serviebant, iter agere, et ad locum illum refectionis hora cum sociorum frequentia pervenire. Quos viri Dei devote suscipientes, quodammodo confundebantur, quia non habebant quod refectoris apponerent; in quorum humilitate et paupertate non mediocriter ædificatus episcopus et compunctus, valefecit et recessit. Procedente vero tempore, cum non haberent unde possent fratres vel ad modicum sustentari, ad B. Roberti consilium confugerunt. Ipse vero, qui nunquam posuit aurum robor suum, nec obrizo dixit: «Fiducia mea (Job. xxxi),» docuit illos ponere in Domino Deo spem suam, sciens quia non sineret Deus diutius affligi fame animam justii. Cum igitur pretium

(10) Everardus de Avesnis, Trecensis episcopus, ab anno 1172 ad 1190.

(11) Distant Trece a Molismo intervallo duntaxat leucarum 8, ut non mirum sit illuc potius destinatos quam Lingonas, ad quorum diœcesim pertine-

non haberent, nihilominus Trece (11) transmisit eos ad victualia comparanda, secundum litteram prophetæ consiliis acquiescens: «Et qui non habetis argentum, venite, properate, emite et comedite (Isa. lv).» Cum autem Trecensium civitatem nudis pedibus fuissent ingressi, statim de ipsis ad episcopum rumor ascendit, quos ad se faciens introduci, devote satis illos suscipiens, amorem, quem habebat erga Deum, in exhibita servis suis humanitate monstravit. Denique novis vestibus regulariter induens eos, cum quadriga pannis et panibus onerata remisit eos ad fratres suos. Hac autem benedictione non mediocriter confortati fratres, didicerunt inter adversa patientes esse; quin etiam a die illa et deinceps non defuit, qui eis tam in cibis quam in vestibus necessaria ministraret.

9. Cum autem in Dei servitio constantissime perdurarent, multi veniebant ad illos, sæculum fugientes, et rejecta mundi sarcina cervices suas suari jugo Domini supponebant. Quidam vero de remotis partibus eis necessaria transmittabant, ut mercedem justii recipere, cum justis præsentis vitæ necessaria ministrarent. Sed quia plerumque rerum copia morum ingerit egestatem, cum cœpissent abundare temporalibus, cœperunt spiritualibus vacuare, ut eorum iniquitas prodire quasi ex adipe videretur. Beatus autem Robertus, cor suum divitiis affluentibus non apponens, magis ac magis in Deum proficere conabatur, et secundum instituta S. Benedicti juste et pie et sobrie conversari. Quod videntes filii Belial, in virum Dei atrociter insurgabant, ipsum ad amaritudinem provocantes, et justii animam iniquis operibus cruciantes. Nec te moveat, lector, quod in illa sancta congregatione locum sibi vindicet iniquitas, cum superbia, natione cœlesti cœlestes mentes revocans, ad proprios ortus, invadat; et in cinere et cilicio lateat, quæ apparere in magno, in bysso et purpura consuevit. Denique Scriptura teste didicimus quia, cum quadam die filii Dei venissent ut assisterent coram Domino, adfuit inter eos etiam Satan (Job 1); sic ab initio non defuit in Ecclesia justus, qui proficeret, et impius qui probaret.

10. Videns autem vir Dei quod in corripiendo eos non proficeret et quod, disciplinæ regularis observatione postposita, unusquisque post pravitatem cordis sui ambularet, statuit illos relinquere, ædum in eis frustra quæreret spirituale lucrum, ipse animæ suæ faceret detrimentum. Orta igitur inter eos discordia, recessit ab eis venitque ad locum, qui vocatur Aurum (12), in quo audierat habitare fratres, in spiritu humilitatis Domino servientes. Ad quos cum venisset, devote susceptus est ab eis, vixitque aliquandiu inter eos laborans propriis ma-

bant, duplo majori spatio dissitos.

(12) Aurum, vicium Molismo monasterium, appellat Manrique: ejus alibi indicium nullum invenimus, ex quo de situ aut præterito subsecutoque loci statu quidquam intelligamus.

nibus, ut haberet, unde tribueret necessitatem patienti. Vigiliis autem et orationibus incessanter insistens, infatigabiliter Domino serviebat : et cum in sanctitate cunctos excelleret; omnibus serviens, omnium se minimum reputabat. Unde non multo post ab eis electus est in abbatem, quibus præesse curavit in omni modestia, infirmis curam impendens, et sanos fovens, non quasi dominans in clero, sed forma gregis factus ex animo.

11. Molismenses autem pœnitentia ducti, quod virum Dei offendissent, et a se quodammodo per inobedientiam expulissent, ruinam suam tam in moribus quam in possessionibus anxie deplorabant : et in casu suo experti sunt, quod B. Roberti meritis illis Dominus abundantiam etiam temporalium tribuisset. Inito ergo salutis consilio summum pontificem adierunt, cujus auctoritate freti, virum Dei revocare Molisium, ubi jejuniis et orationibus incessanter intentus, æmulatione Dei æmulabatur subjectos sibi, ut in brevi observantiam eis disciplinæ monasticæ reformaret. Erant autem inter illos quatuor viri spiritu fortiores, scilicet Albericus (13) et Stephanus et alii duo, qui post claustralis exercitii rudimenta ad singulare certamen eremi suspirabant. Egressi igitur de monasterio Molismensi, venerunt ad locum, cui Vinicus (14) nomen est; quem cum aliquanto tempore incoluissent, ad instantiam Molismensium a viro venerabili Jocerranno (15) Lingonensi episcopo, nisi reverterentur (16), excommunicationi sententiam susceperunt. Compulsi ergo præfatum locum relinquere, venerunt ad quamdam silvam, Cistercium ab incolis nuncupatam, ubi in honorem beatae Dei Genitricis Mariæ oratorium construentes, nec minis, nec precibus a suo deinceps potuerunt proposito revocari,

A spiritu ferventes, et infatigabiliter die ac nocte Domino servientes. Audiens autem B. Robertus sanctam ipsorum conversationem, assumptis secum viginti et duobus fratribus, perrexit ad eos, ut sancti eorum propositi esset particeps et adjutor : a quibus summa cum devotione susceptus, eisdem aliquandiu paterna sollicitudine præfuit, regulariter ipsorum vitam et mores instituens, et semetipsum religionis et honestatis formam exhibens et exemplum.

12. Molismenses autem, ægre ferentes se a tanto pastore destitui, summum pontificem (17) adierunt, ut vir Domini B. Robertus ad Ecclesiam Molismensem, quam prius fundaverat, regredi cogeretur. Summus vero pontifex audiens novellam plantationem Cistercium in Christo firmiter radicatum, gavivus est valde, comperto quod in omni morum honestate pollerent, et quod B. Roberti exempla formati S. Benedicti Regulam ferventius observarent. Videns autem quod Molismensibus immineret excidium, si viri Dei præsentia fraudarentur, scripsit episcopo (18) Cabilonensi quatenus, alio abbate Cisterciensibus ordinato, B. Robertum cogeret reverti Molisium. Quo comperto, B. Robertus, sciens quia « melior est obedientia quam victima (I Reg. xv), » et quod « quasi scelus » est « idololatriæ nolle acquiescere (ibid.), » dispositis ibidem, quæ ad novæ institutionis observantiam pertinebant, abbatem (19) eis præfecit virum Deo dignum, nomine Albericum, qui fuit unus de primis monachis Ecclesiæ Molismensis : sicque omnibus salubriter ordinatis, ad monasterium Molismense, quod ipse in honorem Beatae Mariæ fundaverat, reversus est. Defuncto vero post biennium (20) Alberico, successit Stephanus a B. Roberto (21) abbas Cisterciensibus or-

(13) Albericus 26 Januarii, Stephanus 17 Aprilis coluntur, quando utriusque Vitam illustravimus; alii duo nominantur ab Orderico Vitali mox citando, Joannes et Hilbodus.

(14) Manrique Unicum scribit: Codex Ultrajectinus Vivilicum. Neutrius appellationis nota ulla uspiam.

(15) Jocerannus sive Gaucerannus, episcopus Lingonensis, sedit ab anno circiter 1114 ad annum 1127. Est igitur in nomine, si non etiam in re, error gravis: nec est alius in cujus episcopatum hæc actio possit incurrere, quam vel Rainardus, circa annum 1065 consecratus et anno 1080 concilio Santonensi subscriptus; vel ejus successor Robertus Burgundus, Joceranni decessor. Cum autem de tali eorum coactione, nihil scribant Cistercienses, et hic qui scribit ita exeret, veremur ne res tota conflictata sit, nec nisi cum suo abbate Roberto illorum quisquam Cistercium habitaturus adiverit.

(16) Hinc intulimus, quod etiam aliunde probabatur, ex Vinico Molisium rediisse predictos sanctos, non autem immediate Cistercium abiisse.

(17) Urbanus II hic fuit, qui ab anno 1088 ad 1099 præfuit.

(18) Gualterus episcopus Cabilonensis supra memoratus num. 21, a Sammarthanis Walterius nominatur, præfuitque ab anno 1080 ad 1115.

(19) Econtra ostensum superius est, post S. Roberti discessum, a fratribus electum fuisse.

(20) Imo post decennium; sic enim expresse Or-

dericus Vitalis lib. viii agens de S. Roberto Molisium reverso: « Albericum magnæ religionis virum ad opus Cistercii vicarium sibi elegit, et Joanni ac Hilbodo Atrebatensibus alisque duobus viginti fratribus abbatem Cistercii constituit: qui in magna egestate per decem annos ibi deguit, et cum suis contubernaliibus Deo gloriose militavit. » Floruit et scripsit Ordericus circa annum 1120, monachus Uticensis in diocesi Lexoviensi; ut hæc necessario habuisse debuerit ex ipsis Molismensibus, primis de sua institutione scriptoribus; ab iisdem in hoc uno deceptus, quod dicerent S. Robertum superioritatis aliquid in Cistercienses retinuisse cum rediit Molisium, cujus contrarium demonstratum est ex ipsis legati apostolici et Gauteri Cabilonensis episcopi litteris: quin ipse vite hujus auctor paulo ante indicat, papam Cabilonensi mandasse, ut alium abbatem Cistercii ordinaret.

(21) Vixeritne tandiu Robertus incertum est, hoc constat nihil ipsi juris in Cisterciensibus fuisse, ejus tamen consilio in utraque electione dirigi ipsos potuisse non negaverim. Obiit autem Albericus et electus est Stephanus prior, tunc absens, anno 1109, de quo prælaudatus Ordericus scribit, quod fuit « natione Anglicus, vir magnæ religionis et sapientiæ; et plusquam viginti quatuor annis, doctrina et operatione sancta gloriose pollens, tenuit; » seque anno 1155 regimine abdicans, obiit anno sequenti, ut suo loco ostensum est.

dinatus, sicque illius novellæ plantationis institutor existens, cum ad ejus arbitrium utriusque monasterii Molimensis videlicet et Cisterciensis ordinatio pertineret, cum duobus monachis Molismum rediit; Cisterciensibus quidem de ipsius discessione mœrentibus, Molimensibus vero econtra exsultantibus de regressu. Fueruntque obviam de Barensi (22) oppido honoratorum et plebis multitudo maxima, qui eum cum grandi tripudio et divinis laudibus exceperunt. At ille cum suo, imo Christi grege pusillo, scilicet Molimensi collegio, paratum sibi a Deo locum ingressus, divinam, quæ cuncta dispensabat, Providentiam tota mentis alacritate magnificans, gregem sibi commissum paterno confovebat affectu, disciplinis regularibus illos instituens, quinimo exemplum regulæ factus est illis, regulariter inter eos vivens.

CAPUT III.

Mors ac sepultura, S. Roberti quædam miracula ad funus.

12. Qualiter autem vir sanctus de ergastulo carnis migravit, quibus etiam signis pretiosam in conspectu suo mortem ejus Dominus illustraverit, vestræ libet plenius pandere charitati. Cum igitur B. Robertus multis laborum certaminibus Domino militasset, vitæ præsentis tædio plurimum fatigatus, dissolvi et esse cum Christo ardenti desiderio cupiebat (*Philip. 1*). Cujus desiderium Deus exaudiens, ei sui exitus horam non paucis ante diebus, sicut ipse præoptaverat revelavit; quam ipse imminere prænosceus, fratribus indicavit. Aliquantum itaque corporis infirmitate detentus, gratiarum merita virtute patientiæ cumulavit, et in infirmitatibus suis glorians, et virtuti Christi gratum habitaculum in se parans. Anno igitur ætatis suæ octogesimo tertio, decimo quinto Kalendas Maii (23), corpus terræ reddidit, spiritum vero ad Deum, cuius servitio indefessus adhæserat, terra plorante, cælo gaudente, remisit. Filii autem ejus, scilicet monachi Molimenses, quorum omne gaudium in ipso erat atque solatium, amarissime flentes, reverendi Patris exsequiis ardentius insistebant. Qui licet de superna meritorum ejus retributione minime dubitarent, et suffragiis sibi per ejus merita conferendis; de Patris tamen præsentia sibi ab hac luce subtracta vehementius angebantur. Et quia lucis filium se fuisse, dum adhuc esset in terra, justis operibus comprobavit, quanti apud ipsum esset meriti, Deus in ejus transitu declaravit.

13. Nam super habitaculum, in quo B. Roberti corpus jacebat exanime, primo noctis crepusculo duo lucidissimi et diversi coloris arcus apparuerunt, qui ad amplitudinem magnæ plateæ se dila-

antes, in quatuor partes terræ protrahi videbantur, quorum alter ab aquilone ad austrum, alter vero a septentrione ad occidentem protensus est. In summitate vero, ubi duo arcus jungebantur, clara lux, ad similitudinem lunaris circuli, præfulgebat; quæ se in altum protendens, tenebras noctis a loco illo penitus excludebat. In hac vero luce crux rutilans apparuit, primo quidem modica, sed paulatim excrescendo facta est magna: circa quam innumerabiles varii coloris erant circuli, in quibus singulis singulæ exortæ sunt cruciculæ rutilantes, cum suis circulis mirabiliter excrescentes, qui cum se usquequaque in firmamento dilatassent, totum Molismi locum mirabiliter illustrabant, ut signis evidentibus appareret, quod vir beatus, qui in eodem loco cum pietate dormitionem acceperat, filius lucis esset. Nec dubitandum, quin ad declarandum sanctitatis ejus meritum, lumen cum crucibus cœlitus sit emissum, ut per hoc daretur intelligi quod sanctus Dei, fugiens opera tenebrarum, carnem suam crucifixisset cum vitii et concupiscentiis: quæ idcirco plures apparuerunt ut manifeste clarescet quod futuri essent imitatores ejus plurimi, sicut et ipse fuit Christi. Quid vero de arcubus dicam, nisi quod signa erant fœderis inter Deum et hominem, inter creaturam et Creatorem: ut enim aliquid de veteri tangam historia, cum de sancti Noe patriarchæ oblationibus odoratus esset Dominus odorem suavitatis (*Gen. viii*): « Ponam, inquit, arcum meum in nubibus cœli, et recordabor fœderis mei, quod pepigi tecum (*Gen. ix*). » Quod nimirum Scripturæ sacræ testimonium mihi non incongrue videor assumpsisse, licet magis sit ad mysterium referendum; quia pergens in Deum spiritus viri sancti, quasi quædam fuit delibatio sacrificii, et quasi quidam gustus odoris suavissimi. Et cum nullus dubitet per sanctorum merita stare mundum, credendum est indubitante virum sanctum jam carne solutum sibi devotis veniam obtinere peccaminum, et gratiarum munera frequentius impetrare (24).

14. Ad cujus sanctitatem humanis mentibus altius imprimendam, etiam circa languentes operatus est salutem universitatis Conditor, qui devote viri sancti exsequiis assistebant, quod, adjuvante Domino, sequens lectio declarabit. Duo ægri fide fervidi ad locum, in quo sancti corporis gleba vitali spiritu vacuata jacebat, accedentes; postquam supponi feretro ejusque sudarium contingere meruerunt, statim receperunt pristinam sanitatem; plantumque fratrum mœrentium in solempne gaudium pro patrato per servum Dei miraculo converterunt. Sed et sicut quondam per puellam captivam virtus Elisæi prophetæ innotuit regi Syriæ, sic etiam per

(22) Barrum ad Sequanam (hoc enim addito distinguitur ab altero Barro ad Albam) duarum leucarum intervallo adjacet Molismo, ad ostium fluvii in Sequanam influentis, cui monasterium incumbit.

(23) Surlus, ratus errorem obrepisse in numeros, erravit ipse, dum corrigens scripsit, « tertio Kalendas. »

(24) Sequens totus apud Surium in fine Viæ invenitur.

sexum muliebrem apud Francigenas innotescere voluit servum Dei. Nivernensis (25) enim comitissa cum in quodam oppido cum puellarum militumque frequentia moraretur; cum firmaculum aureum haberet ad collum suum, tam auri materia quam incisione lapidum pretiosum, contigit, ut ad decorem ejus ostendendum et pretium, ipsum ablatum de collo suo teneret in manibus aliisque traderet bajulandum. Qui cum super firmaculi pulchritudine mirarentur, ipsumque vicissim traderent contuendum, contigit ut, cum de rebus aliis miscerent colloquia, obliviscerentur firmaculi, quod tenebant. Comitissa vero manum suam mittens ad collum suum, postea quam illud conperit reseratum, sollicitate cœpit inquirere, cuinam præfatum firmaculum tradidisset: cumque sigillatim requisiti illud se dicerent non habere, cœpit matrona nobilis magis ac magis animo conturbari. Erat autem multum straminis in loco, quod præcepit eadem mulier ventilari, lucernam accendens, et inquirendo totam domum evertens. Sed cum illud quod quærebat, invenire non posset, puella quædam, quæ in ejus obsequio erat, accessit ad illam, constantissime asserens quod si beatum Robertum fideliter imploraret, idem sanctus ei sine dubio redderet firmaculum suum. Cujus consilio comitissa fideliter acquiescens, cereum in honorem beati Roberti abbatis accendi jussit. Quod cum factum fuisset, statim coram magna plebis multitudine firmaculum de gremio ejus inventum est. Convenerunt tam viri quam mulieres, pro tanto miraculo Deum glorificantes, et ipsum de B. Roberto famulo suo mirabilem prædicantes. Hoc autem miraculum tam celebre factum est, ut quicumque in tota regione illa quidquam amiserit, ad viri Dei auxilium confugere non moretur, et sic rem, quam prius amiserat, sine dilatione recipiat. Nec mirum si vir sanctus in restauratione rerum amissarum accepit a Domino gratiam singularem, cum ipse lucerna sit in domo Domini ardens et lucens, ut quique ad illum accesserit, illuminetur, et per illum drachma perdita reparatur [*f. reperitur; sin, reparatur*].

13. Expletis autem ex more circa beati viri corpus exsequiis, gleba illa sanctissima a vicinis abbatibus, aliisque reverendis personis ad hoc ipsam congregatis, venerabiliter est tradita sepulturæ; et in ecclesia B. Virginis, quam ipse in honorem ejus fundaverat, honorifice tumulata. Deus autem omnipotens, ut post carnis depositionem famulum suum B. Robertum vivere comprobaret, multorum enim miraculorum gloria decoravit. Idem quoque vir sanctus, ut se ostenderet curam gerere filiorum, etiam postquam subtracta est ab eorum oculis, ejus

visio corporalis; si quando essent in Dei servitio negligentes, aut ad Matutinas tardius surrexissent, multoties consuevit excitare sacristam, arguens negligentes et hortans ad meliora devotos. Hæc autem de vita et moribus beati viri stylo rudi sub brevitate transcurramus, ita curantes devotis satisfacere, ne fastidiosos verborum copia gravavimus. Omnia vero sanctitatis ejus monumenta nullas æstimet potuisse conscribi; sed mihi noverit evenisse, quod poetis inertibus accidere consuevit, ut cum materiam vires suas excedentem præsumperint, ejusdem mole depressi, non perficiant quod cœperunt: sicque non solum Judæi, verum etiam Christiani nostri temporis signa quærunt, cum non sit sanctitas in miraculorum ostensione, sed potius in operatione virtutis. Ad satisfaciendum utrisque pauca de pluribus, quæ per illum operatus est Dominus, breviter attingemus.

16. Postquam autem vir sanctus felici transitu migravit ad Christum, cœpit virtutum ejus opinio longe lateque diffundi, et prope erat Dominus invocantibus nomen sancti. Beata quoque Dei genitrix, quæ sibi desponsaverat virum Dei, dum adhuc uteri materni clauderetur angustiis, gratiam, quam singulariter accepit a Domino, communicare non desistit servo suo. Nam a die exitus beati Roberti cœperunt miracula creberrime fieri in ecclesia Molismensi, quam idem vir sanctus construxerat, in honorem ejusdem Virginis, cui a primæva ætate totum se dederat, et devotione serviebat speciali. Divinæ igitur dispensationis gratia in omnem terram promulgante miracula, quæ Deus omnipotens precibus suæ matris et beati Roberti meritis operari dignatus est in Ecclesia Molismensi, cœpit undequaque gentium confluere multitudo.

17. Accidit autem quod quædam mulier paupercula, caduco laborans incommodo, ad ecclesiam Molismensem venire disponderet, auxilium a Matre Domini et beato Roberto ejus famulo quæsitura. Assumptis igitur secum duobus puerulis, quorum alter ad ejus pendebat ubera, alter vero gressu debili matris vestigia sequebatur, iter prosequitur destinatum. Inclinata autem jam die, venit ad monasterium Quincei (26), hospitium mendicans a monachis; sed quia illorum traditio intra fines suos sexum muliebrem non admittit, compulsa est misera mulier inde recedens in nemore pernoctare. Porro casu fortuito focum reperit, quem de sopito cinere reaccendens, cum duobus parvulis ibi mansit. Media autem nocte lupus advenit, et cum mulier ex una ignis parte sederet, crudelis bestia in altera recubuit. Quo viso, mulier fronti suæ signum cra-

(25) Fuerit hæc uxor Guillelmi III, qui hujus comitatus inter Burgundiam ac Ligerim siti, et nunc in ducatum conversi, titulum tenuit ab anno circiter 1100 ad 1148, quo grandævus et apud Carthusianos conversus obiit: uxoris nomen ignoratur. Nisi forte serius miraculum contigit comitissæ Idæ,

uxori Guillelmi IV, nominatæ in quadam charta Pontiniacensi anno 1156.

(26) In diocesi Lingonensi Quinceium monasterium, vulgo *Quincy*, fundatum anno 1135 ordinis est Cisterciensis; diversum a Quinciaco, vetusto plane apud Pictavos cœnobio, vulgo *Quincay*.

cis imprimens, se et pueros suos Deo et B. Mariae Virgini et B. Roberto devotissime commendavit. Interea energumenam suam invasit infirmitas, et dum corpus exanime palpitat, lupus, velut de industria expectasset, minorem puerum prædatus aufugit. Evanescente autem peste morbi, mulier quasi resurgens a mortuis, inter brachia quærit infantulum, quem paulo ante tenuerat, et se non alias dimisisse sciebat. Liberari se gaudet mulier a dolore, sed huic succedit dolor forte crudelior, quod majorem filium consulens, de minore rei eventum miserabilem prorsus agnovit. Quid faceret misera mulier? quo se verteret, nesciebat. Non enim poterit vim tanti doloris exprimere, nisi quis materna viscera induens, experimento didicerit sic dolere. Tamen inter ejulationis verba, ista erat verborum repetitio: « Redde, redde depositum, B. Maria: redde depositum, Pater Molismensis. » Mira res! dum hæc verba repetit, et B. Mariam sanctumque Robertum sæpius inclamando vim doloris exaggerat, ecce bellua suæ scritatis oblita (cui proprium est non parcere, sed vorare), de silva prodiens et ore mansueto puerum defrensus, eum incolumem reddidit matri suæ, quæ subsequenti lætitia mœnore consumpto, cœptæ peregrinationis iter perficiens, in multorum præsentia rei seriem enarravit; et in dorso etiam pueri apparebant vestigia dentium, rei gestæ familiariter argumentum.

18. Quanta ad laudem suæ Matris et B. Roberti merita declaranda Dei Filius operetur in Ecclesia Molismensi, et patet ex præmissis et ex subsequentibus declaratur. In villa quæ vocatur Novallavies (27), homo quidam in exterioribus negotiis occupatus cum uxore sua, domo sua obserata solum reliquerat infantulum in cunabulis dormientem. Interea ignis inveniens suæ consumptionis materiem, paulatim crescendo sese exterius manifestat. Flamma jam in tecti superficiem debacchante, cucurrit [populus] (28) illi detrimento volens succurrere, sed incassum: nam accessum prohibet flammæ vorago, circumquaque diffusa. Tandem parentes immaturius accurrentes; et pueri nomen sæpius inclamantes, tendunt pectora, rumpunt crines, et domus non sentit incendium parentum dilectio, de periculo pueri sævius acerbata. Si quando autem matrem vis doloris respirare permittit, hæc verba ingeminat: « Tibi commendo filium meum, tu esto clypeus ejus a facie ignis devorantis in gyro, fons misericordiæ domina Molismensis. » Ad ultimum parentes accurrunt, orantes, ut de corpore inveniant saltem cinerem et favillas. Quis non miretur? Attendant, qui audiunt, et tanti miraculi novitatem miretur et stupeat totus orbis. Inveniunt infantulum carbonibus

(27) Surius, *Novallames*: neutra scriptio placet: sed veram non est facile assequi divinando, dum nullum circumcirca locum exhibent tabulæ, cujus appellatio huc accedat: Ms. Ultrajectinum caret nomine.

(28) Vocem hanc, in egrapho nostro deficientem, supplevimus ex Surio.

arridentem; et cunabulo cum panniculis incinerato, in solo puero sævire nescit incendiium. Ecce si quis velit exprimere similitudinem, et præsentia æquare præteritis, ad laudem suæ Matris et sancti Roberti merita declaranda, Filius Dei Patris antiquam renovare dignatus est miraculum Babylonis, nam cum tribus illis pueris iste quartus posset numerari, si flamma tantummodo panniculis pepercisset. Eo vero allato a parentibus et ecclesiæ præsentato, convenerunt plurimi Dominum callaudantes; quorum consilio, ne res a memoria tolleretur, fideli commendatur custodiæ litterarum.

CAPUT IV.

Varii morbi curati, cæcus illuminatus, erecta paralytica, energumena liberata.

19. Jam vero si universa, quæ per servum suum Dominus operatur, scribere tentavero, non potero labori sufficere, quoniam ante me tempus quam copia derelinquet. Quotidie quippe in Ecclesia Molismensi B. Roberti auxilium implorantibus adest misericordia Salvatoris: nam ejus intervenientibus meritis ad sepulcrum illuminantur cæci, debiles gressum recipiunt, ægri sanantur, maligni spiritus ejus præsentiam non ferentes ab obsessis corporibus expelluntur. Quod æ forte alicui incredibile videatur, pauca saltem e pluribus transmittere curavimus ad notitiam posterorum. Quamvis enim linguæ in signum sint non fidelibus, sed infidelibus, tamen quia nostris etiam temporibus necesse habet rigari fides marcida, fides ægra, jam ad solvendum, quod promisimus, accingamur (29). Vir quidam nobilis de Lotharingæ partibus, terrenis quidem abundans opibus, sed salutis inops, longo vivendi usu et infirmitatis molestia prægravatus, lumen amiserat oculorum; qui salutis propriæ cupidus, cum ad imploranda sanitatis remedia multorum circuisset loca sanctorum, impetrare non potuit, quod quærebat. Quia nimirum sancti, B. Robertum suo gaudentes collegio sociatum, meritis ejus reservabant tanti miraculi novitatem, ut per virum nobilem etiam apud exteras nationes innotesceret nomen ejus. Idem vero vir cum filiorum et servientium turba ad S. Jacobum iter arripuit, peccatorum suorum veniam quæsiturus: iter autem destinatum prosequens (30), famam audivit miraculorum, quibus Dominus servi Roberti declararet sanctitatem. Viri autem, qui comitabantur cum eo, monebant illum et instantius hortabantur, ut ponens in Domino Deo spem suam, ad sepulcrum viri Dei devotus accederet. Quorum exhortationibus acquiescens ad sepulcrum hominis Dei pervigil excubabat. Audiens autem circum plurimam multitudinem Deum in sancto suo collaudantem, et pro recepta sanitate per

(29) Hic sequuntur in Surio quæ jam habemus capite superiori num. 14. Cætera apud ipsum desunt.

(30) Utique via recta ex Lotharingia per Campaniam, Burgundiam et Aquitaniam: quæ autem hic narrantur miracula de cæco et contracta, eorum testes juratos infra videbis num. 27.

ejus merita gratias referentem, anxietate spiritu peccata sua confitens, et præteritæ vitæ maculas fluentis ablucens lacrymarum. Qui cum ibidem per hebdomadam cum omni comitatu suo moram fecisset, nec exauditus fuisset, clamans ad Dominum, rursus a liberis et familia sua commonitus parabat inde recedere: trahentes autem illum ad manus, usque ad ecclesiæ januam perduxerunt. Comperto vero quod in foribus esset ecclesiæ, vir devotione plenus et fide fervidus, convertit faciem suam ad sepulcrum flens et ejulans, nomen sancti frequenter inclamans. Quid multa? Dum prostratus humi jaceret, faciem lacrymis rigans, et Deum orans ut non respiceret peccata sua, sed per beati Roberti merita misericordiam faceret postulanti: subito eruperunt ab oculis ejus pelliculæ in modum membræuarum, usque in faciem ejus descendentes. Quod ille sentiens manum apposuit, et detersis oculis lumen sibi redditum admirans gaudebat; unde qui prius luxerat præ dolore, cœpit postmodum flere præ gaudio, ostendens omnibus, qui eum conabantur educere, sibi redditam luminis claritatem; qui pro tanto et inopinato miraculo Dominum collaudantes, ad ecclesiam sunt reversi, Deo gratias referentes, et sepulcrum viri Dei muneribus honorantes. Inde vero digressi cum gaudio, peregrinationem, quam cœperant, alacriter peregrerunt.

20. Ad hoc autem miraculum plenius roborandum, aliud accessit forte non impar. Cum enim ex Dei beneficio non mediocriter confortati per viam suam gaudentes irent, contigit illos ingredi civitatem, cui Tutella (31) vocabulum est. Porro a viro quodam potente satis honorabiliter hospitio sunt recepti. Cumque simul amabiliter loquerentur, vir nobilis per beati Roberti merita Dei misericordiam referebat. Audiens autem vir apud quem hospitabatur, quæ facta fuerant, altius ingemiscens ait: « Ecce, inquit, uxor mea a renibus et deorsum omni membrorum officio destituta loco moveri non potest, nisi servorum aut ancillarum manibus bajuletur: sed nec recens est plaga ista, imo jam lapsi sunt decem et septem anni, ex quod hoc ei accidit: verumtamen si tanti meriti est sanctus ille, quem dicitis, confido in Domino, quod uxor mea precibus ipsius restituenda sit sanitati. » Peregrinus autem referens, non solum quod in se expertus fuerat, sed etiam quæ in aliis viderat meritis beati Roberti; hospitem suum, ad poscenda beneficia Dei, quantum poterat, animabat: cujus dictis idem vir fidem adhibens, hoc ipsum uxori suæ efficaciter persuasit. Postquam vero nocturnæ tenebræ recesserunt, et Phœbæ lampas orbem terrarum suis radiis illustrasset, recedentibus peregrinis vir fidelis uxorem suam imponens lecticæ, cum apparatu magno Gallias adiit, labori suo finem non faciens, donec veniret ad locum, in quo erat beati viri corpus venerabiliter tumulatum.

(31) Ita correximus, licet in egrapho nostro scriptum esset *Cudella*: est autem Tutela urbs ad

21. Cum autem venissent ad locum, in quo erat quædam congeries lapidum, quæ vocatur Mons-Gaudii-Dei, beati Roberti auxilium petitura, statim a servientibus suis deposita, solo prosternitur, et tota effusa in lacrymas salutem sibi restitui devotissime flagitabat. Multitudo autem languentium, cæcorum, surdorum, aridorum, qui per virum Dei cum gaudio remeantes ad propria, cum muliere de lectica deposita substiterunt, preces suas illius orationibus adjungentes; et quæ in semetipsis experti fuerant, in aliis quoque viderant et audierant referendo, mentem ejus ad postulandum instantius inflammabant. Nec mora; nervi femorum ejus, quos ægritudo longa contraxerat, paulatim cœperunt extendi, et proprium robur ossa recipere. Mulier quoque virtutem Dei in se sentiens operantem, pedetentim erigitur, et sine alicujus auxilio in pedes prosilit; Deo et beato Roberto gratias agens, et subito in laudem Dei et sancti Roberti omnium, qui aderant, ora laxantur, et vox exultationis diffundebatur procul. Mulier quoque cum a viro suo rogaretur ut iterum lecticam conscenderet ad ecclesiam profectura, noluit acquiescere, sed ante alios ibat ambulans et exsiliens, laudans Deum, ut juxta litteram videretur in ea impletum esse illud Isaïæ vaticinium: « Tunc claudus saliet sicut cervus, et aperta erit lingua mutorum (*Isa. xxxv*), » quæ enim prius impotens erat, ecce ante alios ibat; et cui prius præ confusione non erat os aperire, tota in Dei laudibus effluebat. Veniens autem ad ecclesiam, in qua viri Dei corpus jacebat humatum, quæ fere duobus miliaribus distabat a loco, in quo mulier sanata fuerat; gratias egit Deo et beato Roberto, cujus se non dubitabat meritis, ab illa, qua detenta fuerat, ægritudine liberatam. Humi vero prostrata ante sepulcrum sancti, terram, in qua jacebat corpus ejus devotissime deosculans, cunctis qui aderant ministrabat materiam Deum in sacro suo mirabiliter prædicandi. Oratione vero completa, multisque muneribus honorando viri Dei sepulcro [oblatis], cum gaudio remeant ad propria, lecticam in qua fuerat deposita in testimonium suæ deliberationis derelinquens; quod miraculum, ut etiam posteros non lateret, eadem lectica ante fores basilicæ longo tempore pependit.

22. Quantam iste sanctus in effugandis immundis spiritibus acceperit a Domino potestatem, ad ipsius invocationem miracula facta declarant. Nam ut cætera sileam, mulier quædam cum ingressa fuisset causa orationis ecclesiam Molismensem, et coram altari assisteret, occulto Dei judicio arrepta a dæmone miserabiliter vexabatur. Ad consilium autem monachi senioris, qui aderat, maritus mulieris, qui cum illa venerat, illam alligavit ad sepulcrum beati Roberti. Misera vero mulier tam crudeliter sæviebat, ut omnes, qui appropinquare vellent, conaretur dentibus attricare, tandem a viro suo commonita, Iherum fluvium nominata, ex Gallia in Galliciam euntibus commota, hauri procul Calagurri.

beati Roberti nomen inlclamat, dicens : « Sancte A
 Roberte, roga beatam Virginem, ut ipsa mihi a
 Filio suo impetret liberationem. » Quo dicto, statim
 mulier coram omnibus liberata, gratias egit Deo.
 Altera quoque mulier de vico, cui nomen est Bai-
 gnous (52), cum in cubiculo peperisset, nescio quo
 Dei iudicio in insaniam versa, virum suum Evonga
 percussit et occidit; quæ constricta funibus et ad
 ecclesiam Molismensem perducta, quam cito sepul-
 crum beati viri contingere potuit, liberata est a
 dæmone, nihil deinceps tale perpessa. In se vero
 reversa, cum se videret funibus constrictam, mirari
 cœpit; et demum, agnito facinore quod patrat, pro
 causa duplici flere cœpit: hinc peccatum suum
 amarissime deflens, hinc vero pro liberatione sua
 gratias agens Deo. Hæc autem et his similia ope-
 rari non desinit virtus Christi, per merita B. Ro-
 berti, ad laudem et gloriam nominis sui, cui est cum
 Patre et Spiritu sancto honor et gloria, in sæcula
 sæculorum. Amen.

25. Non abs re arbitror omissa repetere, et
 quam modestæ severitatis in subditos, quamque
 liberalis in pauperes beatus Robertus extiterit,
 apicibus adnotare. Cum enim quodam die duo
 clerici virum Dei pro foribus ecclesiæ reperissent;
 cœperunt ab eo instanter alimoniam postulare. Vir
 autem Dei, sicut totus misericordiæ visceribus af-
 fluebat, illorum cupiens inopiæ subvenire, statim
 quemdam e fratribus, cujus erat officium ministrare
 mensis, accersiri præcepit. Cui cum præcepisset,

(52) Vulgo *Baigneux-les-Juifs*, id est Balniola
 Judæorum, oppidum Burgundiæ prope Sequanam.
 Ita notatur in Alphabeto Francico P. Duval, vide-
 turque idem esse quod in Tabula ducatus Burgun-
 dici scribitur absque addito *Bagnaux*, una leuca
 distans a Molismo, ad eum rivulum qui sese in
 Sequanam exonerat infra Barrum prædictum.

(55) Michael Antonius Baudrand, qui Lexicon

A ut aliquid daret egenis, responsum accepit ab
 panes penitus in monasterio non haberi. « Unde
 ergo, ait sanctus, hodie reficient fratres? » Re-
 spondit: « Nescio. » Nec mora: venit hora, quæ
 fratres, peractis ex more missarum solemnibus, para-
 bant appropriare mensis. Cum sonitum cymbali:
 sicut illa hora moris est, vir sanctus audisset, ad
 œconomo requisivit unde panes haberet, quos fra-
 tribus refectoris apponeret. « Ego inquit, paucos
 reservavi, procurans, ut refectionis hora fratribus
 cibaria non deessent. » Tunc vir Dei zelo incensus,
 fremens et indignans, quod in grege sibi commisso
 repertum fuisset inobedientiæ lolium et diffidentia
 zizania, ingressus refectorium panes mensis super-
 positos in sporta suscepit, ipsosque de quodam
 B colliculo vicino ecclesiæ, in aqua (33), quæ subter-
 fluebat præcipites dedit: nolens in filiis Dei culpa
 inobedientiæ reperiri. At vero zelum ipsius Deus
 alto prospiciens, jam quibusdam devotis mulieribus
 de Castellione (54) inspiraverat, ut panes deferret:
 fratribus refectoris. Vir enim Dei B. Robertus
 regrediens, ad portam monasterii tres quadrigas
 invenit panibus oneratas, quas de Castellione ius-
 dictæ mulieres ad refectorem fratrum adduxerant.
 Tunc vir Dei, fratribus convocatis, diffidentem et
 inobedientem fratrem coram cunctis redarguit, ex-
 cotosque fratres, ad præsumendum de Dei mis-
 ricordia in necessitatibus monitis salutaribus ani-
 mavit (35).

geographicum Ferrarii dimidia parte auctius nuper
 vulgavit, de Molismo agens, situm ait ad amens
Leigne (Latine Leniam seu Lineam dixeris) hic vero
 supra Barum Sequanæ sese ingerit.

(54) Castellio oppidum ad Sequanam, tribus ad
 orientem leucis Molismo distans.

(35) Totus hic paragraphus habetur in Sarr
 post numerum nostrum 11.

PROCESSUS CANONIZATIONIS.

24. Processus hic canonizationis una cum ori-
 ginibus ordinis Cisterciensis exstat in tomo I
 Bibliothecæ mss. a Philippo Labbe editus. Conve-
 nerunt scilicet anno 1221 Cistercienses ad capitulum
 generale, in eoque statuerunt, ut intercessionem
 fierent, libellique supplices offerrentur Honorio III
 pontifici, ut is Robertum catalogo sanctorum ad-
 scriberet. Accessit Molismensium quoque studium,
 meritis communis Patris honores quærentium;
 junctisque sive litteris sive legatis id apud pontificem
 effecerunt utrique, ut æquum censens quod pete-
 batur, antequam S. Roberto publicum cultum de-
 cerneret, ad explorandam vitæ ejus sanctimoniam
 ac miracula cognoscenda, ut mos Ecclesiæ est,
 certos idoneosque viros delegarit. Fuere ii episcopus

C Lingonensis Hugo II, et Valentinus Girondus sire
 Giraldus, ex Molismensi ac dein Cluniacensi abbate
 huc promotus, abbasque Cluniacensis Rolandus
 ad quos pontifex super faciendo hujusmodi ex-
 amine sequentes litteras dedit: « Honorius episcopus,
 servus servorum Dei, venerabilibus fratribus
 Lingonensi et Valentino episcopis, et dilecto filio
 abbati Cluniacensi, Matisconensis diocesis, salutem
 et apostolicam benedictionem. Gaudemus in Domino,
 et in ejus laudibus delectamur, quod sicut dilecti
 filii universi abbates Cisterciensis ordinis in capi-
 tulo generali congregati, nec non et abbas conventus
 felicitis recordationis Robertus (qui primus monas-
 terii Molismensis fuit abbas, primusque ject

Cisterciensis Ordinis fundamentum, quod divina favente gratia crevit in templum sanctum in Domino religiose vivens, tanta fulsit gratia meritorum, quod Dominus tunc multa et magna miracula per eum operatus, adhuc post ejus felicem obitum ad sepulcrum ipsius, ad ostensionem sanctitatis ejusdem, dignatur operari majora, ut quem virtus morum honestavit in via, miraculorum gloria nobis insinuet in patria honorari. Quare iidem nobis supplicarunt instanter; ut cum luce clarius pateat, ipsum in ordine confessorum regnare in ecclesia triumphante, etiam in militante sanctorum catalogo ascribere deberemus. Verum, quia in tanto negotio non est nisi cum gravitate plurima procedendum, nos de fide ac discretione vestra plenam in Domino fiducia obtinentes, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus tam de vita quam de miraculis sancti prædicti perquirentes sollicitè, veritatem, quam inveneritis, per vestras nobis litteras fideliter intimetis, ut ex vestra relatione sufficienter instructi, procedamus exinde, prout secundum Deum viderimus procedendum. Quod si non omnes his exsequendis poteritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Datum Laterani octavo Kalendas Februarii, pontificatus nostri anno quinto. »

25. Hactenus pontifex de dicto examine (quod uterque episcopus, abbate Cluniacensi, aliis negotiis impedito, apud Molismum instituit) Manriquez scribit quod S. Roberto ante centum annos sublato et vivis, cum nulli ex æqualibus superstitēs essent, qui de miraculis a vivente patris testimonium dicerent, examinatores contenti historia, quæ de vita signisque ejus scripta exstabat eam ad Honorium destinarent, unaque eam, quam subjungimus, quæque canonizationis processum complectitur, epistolam. Vitæ auctorem ipse, coeptum semel errorem prosequens, Odonem nominat; cum hoc fuerit nomen abbatis, cujus jussu ea scripta est, non auctoris. Epistola ipsa est hujusmodi: « Sanctissimo Patri ac domino Honorio, Dei gratia sanctæ et apostolicæ sedis summo et universali pontifici, H. eadem gratia Lingonensis et G. Valentiniensis episcopi, cum pedum osculo salutem et debitæ reverentiæ famulatum. Mandatum sanctitatis vestræ accepimus sub hac forma, *Honorius episcopus*, etc. Hujus igitur auctoritate mandati, ad locum personaliter accedentes (Domino abbate Cluniacensi collega nostro, nobis episcopo Valentiniensi committente vices suas) testes recepimus, quorum depositiones de verbo ad verbum scribi fecimus in hunc modum. Oddo Molismensis abbas juratus dixit, quo cum esset in habitu seculari in pueritia constitutus, vidit quamdam mulierem cæcam a nativitate, habentem filiam, sicut ipsa mater firmiter assererat, quam ipse ad venerabilis Patris Roberti, de quo agitur, adduxit sepulcrum; et cum ibi cum matre quadam nocte vigilaret visum

A recepit. Huic facto interfuit idem abbas et vidit. Vidit etiam idem abbas, tempore dedicationis Ecclesiæ Molismensis, postquam habitum monachalem et ordinem sacerdotalem susceperat; quod cum sepulcra, propter reverentiam dedicationis, ab ecclesia tollerentur, et ventum esset ad sepulcrum ejusdem venerabilis Patris; ad motum sepulcri proprios oculos de terra liniens, recepit ibi mulier quædam visum.

26. « Altera de eadem terra comedens, recuperavit loquelam, cum per triennium muta fuisset, sicut maritus ejus et ipsa firmiter asserbant. Accidit postea, nondum a præsentium testium examinatione duobus annis elapsis, quod quædam vacca vulnerata fuit a lupo, quod sentiens mulier cujus erat, vulnus aqua benedicta respersit, statimque ipsam capitis et brachii tremor continuus et enormis invasit; quæ ipsa die ad memoratum sepulcrum rediens, statim curata et penitus est sanata. Hoc vidit idem Odo temporibus istis, jam abbas in eadem Ecclesia constitutus. Vidit præterea quemdam monachum Ragnerium nomine, qui factus fuerat furiosus, ad sepulcrum ejusdem venerabilis Patris ligari, ibidemque recuperare per divinam gratiam sanitatem. Willelmus presbyter juratus dixit de muliere, quæ visum receperat tempore dedicationis, idem quod abbas: de muliere vero, quæ loquelam recuperaverat, audivisse se sæpius, sed non vidisse. De muliere, quæ tremorem capitis et brachii patiebatur, idem quod abbas. Vidit præterea quamdam mulierem, quæ tempore festivo fuerat operata, propter quod ipsa die, sicut creditur, in manu percussa, et usque adeo orba fuit manu, ut desperaretur ipsam posse sanari; sed per divinam clementiam et sancti merita, ad sepulcrum ejus accedens, statim sanata est. Vidit etiam ibi quemdam furiosum sanari. Albericus monachus et presbyter juratus dixit, de miraculis factis in dedicatione, idem quod abbas: de muliere quæ recuperavit sanitatem manus, idem quod Willelmus.

27. « Jacobus monachus et presbyter juratus dixit, quod quidam frater ejus carnalis, in ætate puerili constitutus, ita enormiter læsus fuit in capite, quod oculus de proprio erutus loco ab ejus facie dependebat. Qui ad ipsius Jacobi instantiam ad sæpe dictum tumulum deportatus, statim per divinam clementiam sanatus est, et absque omni læsione oculus ad locum debitum est reversus. Hæc enim omnia vidit monachus Jacobus circa fratrem suum. De aliis autem duobus miraculis, factis in dedicatione, idem quod alii. Vidit etiam prædictus Jacobus quamdam mulierem de longinquis partibus deportari, quæ longo tempore fuerat contracta; statimque viso monasterio, in quo requiescit abbas venerabilis, cui se in spe recuperandæ salutis devoverat, curata est et omnino sanata. Milo laicus juratus dixit, de oculo eruto et restituto, idem quod Jacobus: de miraculis factis in dedicatione, et de

muliere quæ tremorem capitis et brachii patiebatur, idem quod abbas et alii. Bartholomæus monachus et presbyter juratus dixit, de duobus miraculis factis in dedicatione et muliere percussa in manu, idem quod alii.

28. « Hugo presbyter et monachus juratus dixit, quod vidit quemdam civem Metensem cæcum, venientem causa devotionis et spe recuperandi visus ad sæpe dictum sepulcrum : qui veniens ad illud visum recuperavit et vidit squammas ab ejus oculis visibiliter defluentes. Qui citius inde ad S. Jacobum proficiscens, hospitatus est in itinere, in domo mulieris cujusdam, quæ contracta jacebat in lecto : sed ad consilium illius ad sepulcrum sancti se portari faciens, sanata est. Hæc est autem illa, de qua superius loquitur Jacobus monachus et sacerdos, qui Jacobus convenit cum Hugone, sed de auditu. Guillelmus monachus et presbyter juratus dixit, quod vidit quemdam clericum, qui longo tempore contractus fuerat, ad idem sepulcrum sanari : et, de duabus mulieribus in dedicatione, idem quod alii. Licelinus monachus et presbyter juratus dixit, de duobus miraculis in dedicatione, idem quod alii. Martinus juratus dixit, de miraculis factis in dedicatione, et de muliere quæ sanata fuerat a læsione manus, idem quod alii. Haymo monachus et sacerdos juratus dixit, quod vidit quemdam furiosum ibi sanari. Magister Simon presbyter juratus dixit, de miraculis factis in dedicatione, idem quod alii; adjiciens, quod quidam laicus apud Molismum illudens convitiis venerabilem Patrem, et ejus miracula irridens, inde recedens, sequenti die infra fines ejusdem villæ a duobus militibus est occisus. Hoc etiam dixit Jacobus se vidisse. Vidit præterea quemdam laicum, qui contractus fuerat per undecim annos, ad sæpe dictum sepulcrum sanari.

29. « Fulco et Jacobus, monachi et sacerdotes, jurati dixerunt, quod cum quadam die essent juxta tumulum sæpe dictum, et viro sancto reverentiam exhiberent capita inclinando; quidam monachus astitit cum eisdem, in hæc verba ipsis præsentibus et audientibus contumeliose prorumpens : *Ut quid ei capita inclinatis? Sciatis pro certo, quod nunquam sanctus fuit.* Imo quidam rusticus multum deformis, sepulcrum pede percutiens, similia proclamabat : statim autem tumor arripuit pedem illum per totum corpus universaliter ascendendo; ita quod infra quindenam illa infirmitate gravatus spiritum exhalavit. De furiosis et febricitantibus sanatis infinita multitudo clamabat coram nobis, et se esse sanatos firmiter asserebant. Ita quod communis opinio totius regionis in tantum invaluit circa ista, quod plurimum ipsum tenorem attestacionum extollit. Hæc nostris temporibus accidisse dicuntur, sicut superius est expressum. A tempore autem obitus ipsius, cujus non exstat memoria, infinita miracula referuntur; ita quod tota vicinia nequa-

A quam dubitat, ipsum sanctorum catalogo miraculis coæquatum. Cæterum vita ipsius sanctitati vestræ, per nuntios Ecclesiæ Molismensis, porrigetur in scriptis, quæ satis ostendit ipsum multis meritis claruisse. At quæ audivimus, cum summa diligentia fideliter inquirentes, beatitudini vestræ per scripta præsentia declaramus, ut vestra sancta paternitas videat, quid talibus sit agendum. »

30. Hactenus litteræ episcoporum ad pontificem. et examen de S. Roberti sanctitate ac miraculis, de quibus et testimonium suum plures in vicinia abbates ad Honorium perscripserunt his verbis. « Sanctissimo Patri et domino universali Honorio, divina providentia sanctæ sedis apostolicæ pontifici, S. Benigni Divionensis, et S. Stephani Rbemensis, S. Michaelis Tornodorensis, et S. Martini Melundensis abbates, Lingonensis diœcesis, cum pedum osculo salutem et debitæ reverentiæ famulatum. Cum Molismensis Ecclesia, et illæ ecclesiæ in quibus habemus ministrare, proximæ sint sibi invicem, et adeo vicinæ, ut vix aut nullatenus in aliqua earum aliquid magnum contingat, quod ad alias fama velox cito non deferat; de sancti Patris nostri Roberti, Molismensis Ecclesiæ primi abbatis, et Cisterciensis ordinis fundatoris, vita, quæ innumeris veneranda virtutibus effulsit; et de miraculis, quæ quotidie ad sepulcrum ipsius, divina operantis clementia, fiunt, dignum duximus in præsentibus articulo veritati testimonium perhibere. Nam incessanter totius regionis ejusdem populi vox clamat in auribus nostris, quod multitudo maxima contractorum, cæcorum, mutorum et aliorum variis languoribus detentorum, quotidie ad sepulcrum dicti sancti in ecclesia Molismensi confluentium, facta oratione et sancti nomine invocato, pristina sanitate recepta, incolumis videtur remeare ad propria. Inde est, quod ipsius sancti inflammatis miraculis, sanctissimæ paternitati vestræ, in quantum possumus, humiliter et devote supplicamus, quatenus sæpe dictum S. Robertum, quem Deus inter electos suos coruscantibus meritis per miracula mirifice magnificavit in partibus nostris, canonizari et sanctorum catalogo aggregari decernatis. » Ita abbates.

D 31. Honorius his litteris atque memoratis testimoniis perlectis, cum ad universalem cultum per totam Ecclesiam S. Roberto decernendum, sanctumque eum pronuntiandum quædam alia desideraret; potestatem interim fecit Molismensibus eum venerandi, atque officium de illo celebrandi, in ea tantum ecclesia, in qua sacra ejus ossa recondebantur, qua de re hujusmodi pontificis diploma est : « Honorius episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui Molismensi, salutem et apostolicam benedictionem. Cum olim per litteras et nuntios vestros supplicassetis instanter, adjuti testimoniis et intercessionibus plurimorum, ut sanctæ memoriæ B. Robertum, cujus corpus in vestra re-

quiescens ecclesia multis et magnis miraculis coruscabat, sanctorum catalogo ascribere deberemus; nos, ne in tanto negotio videremur uti aliqua levitate, tam de vita ipsius, quam de miraculis, per venerabiles fratres nostros Lingonensem et Valentensem episcopos, mandavimus inquiri, cum ad id ut aliquis habeatur ut sanctus in Ecclesia militanti, necesse sit, ut et veræ fidei, quæ per dilectionem operatur, merita cum perseverantia finali præcedant, et clara etiam miracula subsequantur; neque alia sine aliis plene sufficiant ad indicium sanctitatis; eo quod nonnulli faciunt opera sua, ut videantur ab hominibus; et nonnunquam angelus Satanae transfigurans se in angelum lucis, hominibus frequenter illudit, sicut de magis legitur Pharaonis. Cum itaque inquisitores prædicti nobis super his

A plene rescripserint veritatem, quia, licet nolis quædam miracula quæ post mortem fecerat intimarunt, de his tamen quæ in vita fecisse dicitur, fidem plenariam non fecerunt: nos ne precibus vestris videremur omnino deesse, concedimus vobis, ut eum tanquam sanctum in vestra ecclesia venerantes, ejus apud Deum suffragia fiducialiter imploretis. Datum Laterani, vi Idus Januarii, pontificatus nostri anno sexto. »
 Has litteras se ex Vaticano decerptas habuisse Manriquez ait; additque, hoc eodem anno aut initio sequentis, cum id, quod primo processu deerat, suppletum fuisset, S. Robertum absolute sanctorum canonum ascriptum fuisse, decretumque in generali capitulo Cisterciensis familiæ, ut festum ejus quinto-decimo Kalendas Maii cum officio duo decim lectionum per universum orbem solemnitus celebraretur.

S. ROBERTI EPISTOLÆ.

EPISTOLA PRIMA.

AD ODonem DUCem.

Illustrissimo duci ODoni, ROBERTUS abbas Molismensis Ecclesiæ, et qui cum eo Domini obsequium concupiscunt, salutem et felicitatem.

Pietatem et gratiam donatam vobis a Domino C agnoscentes, nolumus absque beneplacito celsitudinis vestræ aliquid innovare; quamvis antiquum sit et non novum in virtutis apprehensionem currere. Quapropter noveritis, de aliquorum sociorum nostrorum consensu, quibus data est gratia agnoscendi seipsos, juxta sanctissimæ Regulæ præcepta, in vera paupertate et conscientia sinceritate vivere statuisse. Et quia reliquos in eandem sententiam adducere non potuimus, et eosdem et eorum regimen dirmittere, et cum his qui vestigia nostra, imo potius sancti Patris Benedicti sequi voluerint, ad eremum migrare decrevimus. Quia vero vestrum in nos animum sæpissime experti sumus, et nunc contra insurgentes procellas experiri oportet, de omnibus vos certiores fecimus, orantes Dominum et patrem gratiarum quod vos et domum vestram incolumes conservet. Amen.

EPISTOLA II.

ODONIS AD ROBERTUM.

Odo Burgundiæ dux, etc., venerabili Patri ROBERTO abbati Molismensi, et reliquis qui cum eo unum sunt in Domino, pax æterna in æterno Deo.

Allatæ sunt nobis litteræ sinceritatis vestræ per manus modestissimi viri Stephani socii vestri; quibus visis, et intentionem probamus et opus. Facite quod Spiritus jubet, ego non deero vobis, sed ab episcopis provincialibus, et si oportuerit a Romana

seue, quidquid volueritis impetrabo. Locum solitudinis vestræ eligit, et pro me assidue Dominum orate. Vestram sinceritatem Dominus conservet, et puram intentionem augeat.

EPISTOLA III.

AD FRATRES CISTERCIENSES.

Fratribus, qui in montibus Cistercii ad montem perfectionis conscendunt, ROBERTUS, eorum quondam socius, nunc in vallem miseriarum demersus, post ascensum palmani, et sui in ascendendo recordationem.

Si lingua calami, lacrymæ atramenti, cor papyri vices subire possent, forte calamus aures, atramentum oculos, papyrus affectiones, et omnia simul, simul et vos omnes ad affectum commiserationis commovissent. Postquam enim vobis non adhæsi, adhæsit lingua mea faucibus meis: cum vos non viderunt oculi mei, lumen oculorum meorum et ipsum non est mecum. Dum cor a vobis, si a vobis unquam poterit, fuit avulsum, factum est tanquam cera liquescens in medio ventris mei. Sed a vobis avulso non tamen quemquam ex vobis ista separavit avulsio; quos enim jungit charitas Jesu Christi, frustra dividunt terrarum spatia. Habeat Molismus præsentiam corporis, legibus obedientiæ astrictam, dummodo Cistercium animæ desiderium possideat. Hoc disposuit Altissimus, cujus inscrutabilia sunt secreta, ut in diversa distractus, nec anima per corporis conversationem distrahatur, nec corpus distractum tam sancta conversatione [non] fruatur: pro anima vobiscum degente orationes fundite; corpus, cujus animam possidetis, tanquam optimæ partis suæ possessores, vos salutatur in Domino.

ANNO DOMINI MXLVI-MCXV

MATHILDIS COMITISSÆ VITA ET DIPLOMATA

(Vide Patrologiæ tom. CXLVIII, col. 939, in Monumentis Gregorianis.)